

Ministerie gaf regie volledig uit handen

Stemmachinefabrikant kreeg van ambtenaren vrije hand ondanks vele bekende gebreken

Omdat de huidige stemmachines niet deugen, moet voortaan weer met het potlood worden gestemd. Hoe 'een onvervreemdbare kern-taak van de overheid' uit handen werd gegeven.

Door onze redacteur
DERK STOKMANS

DEN HAAG, 28 SEPT. Al dertig jaar wist het ministerie van Binnenlandse Zaken van problemen met de stemmachines waarmee negentig procent van de Nederlandse kiezers zijn stem uitbrengt. Maar er was een tienkoppige actiegroep voor nodig om iets te veranderen.

Een jaar geleden toonde de actiegroep *Wijvertrouwenstemcomputersniet.nl* aan dat de stemmachines van Nedap – de enige fabrikant van stemmachines in Nederland – makkelijk te kraken waren, en dat uitgebrachte stemmen konden worden 'afge-luisterd'.

Na een jaar Kamerdebatten, rechtszaken en twee onderzoeken van commissies van 'wijze mannen' is het voor Nedap voorbij. Gisteren zei staatssecretaris Ank Bijleveld (Binnenlandse Zaken, CDA) dat de machines niet meer voor verkiezingen gebruikt zullen worden.

Nu Binnenlandse Zaken eisen gaat stellen aan de betrouwbaarheid en veiligheid van stemmachines, blijken de Nedap-machines daar op geen enkele manier aan te kunnen voldoen. Zelfs met ingrijpende aanpassingen is een oplossing niet mogelijk.

Hoe kon het zover komen? Dat het met stemmachines niet goed zat, wisten de verantwoordelijke ambtenaren al decennia, zo concludeerde de eerste commissie van wijze mannen, onder voorzitterschap van oud-minister Loek Hermans (VVD) in april. In het rapport *Stemmachines, een verweesd dossier* beschrijft de commissie hoe het ministerie van Binnenlandse Zaken zich tot 2005 nauwelijks bekommerde over het toenemende gebruik van stemmachines bij verkiezingen. Terwijl dat verkiezingsproces volgens de commissie „een onvervreemdbare kerntaak van de overheid is”.

In 1966 werden in Nederland de eerste stemmachines gebruikt. Vanaf dat moment ging het mis. „Het wordt een puinhoop”, schrijft Hermans. Door gebrek aan kennis en interesse draagt Binnenlandse Zaken de regie vanaf het begin volledig over aan stemmachinefabrikant Nedap: welke technieken gebruikt worden, hoe het stemgeheim en de betrouwbaarheid van uitslagen gegarandeerd worden, hoe de machines beveiligd worden.

Ook als het ministerie dertig jaar later bedenkt dat er een regeling voor stemmachines moet komen, zijn de problemen niet opgelost. Over de nieuwe regeling van

1997 schrijft de commissie-Hermans: „De minister kan geen eisen stellen, weet niet hoe de machines werken en hoe de keuringen verlopen. Het controle-instrument van hertelling wordt niet nodig geacht. Er zijn geen regels voor opslag, transport en beveiliging van stemmachines.”

„Het beeld doemt op dat er veel is gesproken, maar te weinig is gedaan”, schreef staatssecretaris Bijleveld na lezing van het rapport-Hermans. Volgens haar kwam dat omdat er op het ministerie te weinig technische kennis was, maar ook omdat het onderwerp „op politiek en ambtelijk niveau in de marge is geraakt”.

Pas als *wijvertrouwenstemcomputersniet.nl* in 2006 in actie komt, is het over met de passiviteit van het ministerie. De actiegroep zoekt de publiciteit, begint rechtszaken. De politieke aandacht schudt ook het ministerie van Binnenlandse Zaken wakker. De hoogste verantwoordelijke ambtenaar „maant zijn ambtenaren minder naïef te zijn”. De decennialang bekende, maar nooit opgeloste problemen worden nu openlijk besproken. De voorganger van Bijleveld, VVD'er Atzo Nicolaï, stelt de twee commissies in.

Om in de toekomst betrouwbare verkiezingen te garanderen, maakt Bijleveld gebruik van het rapport van de tweede com-

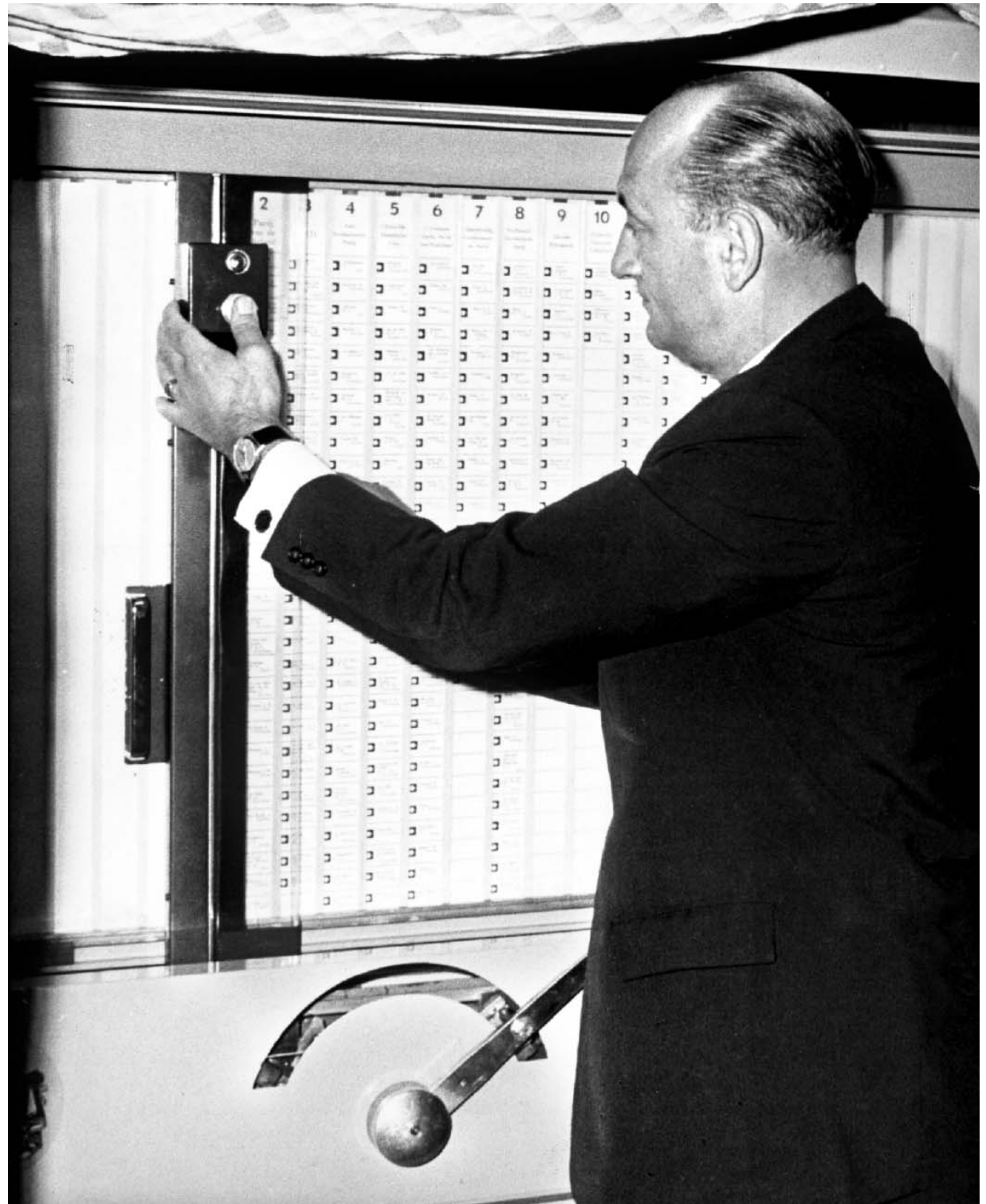
**Het beeld doemt op dat
'er veel is gesproken,
maar weinig is gedaan'**

missie van wijze mannen, dat ze gisteren aangeboden kreeg. Die commissie, voorgezeten door VVD'er Frits Korthals Altes, vindt dat de enige manier van betrouwbaar stemmen met het papieren stembiljet en een echte stembus is. Maar wel een papieren biljet met elektronische hulp. Zowel het invullen van het biljet als het tellen van de biljetten moet volgens Korthals Altes geautomatiseerd worden.

De commissie vindt met de hand tellen geen goed idee, omdat dat teveel fouten zou opleveren. Dus moeten stemmen geteld worden door een apparaat dat de ingevulde biljetten 'leest'. Maar ouderwetse stembiljetten zijn daarvoor niet geschikt. Dus moet er een tweede apparaat komen: een 'stemprinter', die een klein formaat stembiljet afdruckt met daarop de gekozen stem van de kiezer.

Als het kabinet instemt met zo'n systeem (geschatte kosten 60 miljoen euro) komen de verkiezingen voor het Europees Parlement in 2009 hoe dan ook te vroeg. Voorlopig wordt er dus weer 'gewoon' gestemd: met het ouderwetse rode potlood.

• HOOFDARTIKEL: pagina 3

Minister Toxopeus (Binnenlandse Zaken) bij een proefopstelling van de eerste stemcomputer, op 16 juni 1964. (Foto Archief NRC)